

קונטרס

בנין יעקב

חג השבועות

אמרים יקרים מפנינים נפלאים
לעורך הלבבות בימים המאירים
להבהיק עיניים ביהלום וספירים

תוכן הענינים

חג השבועות

זה היום תחילת מעשיך חג השבועות הוא יום הדין על עסקי התורה ובכח התשובה זוכה לתורה.....ג.

רוני בלילה הלומד תורה בלילה זוכה לכתרה של תורה.....י.

יום אשר עמדת בחורב גודל החיוב לזכור את מעמד הר סיני שהוא עמוד שהאמונה סובבת עליו.....יז.

תנה הודך על השמים המלאכים השתוקקו לקבל את התורה ומשה רבינו סתם כל טענותיהם..כה

תפלה לדוד דוד המלך הסתלק בעצרת בכדי לחזק את ענין התפילה ביומא דאורייתא.....לב

© כל הזכויות שמורות

להערות אפשר לפנות לטל-פקס : 02-999-8201 או למייל : GMAIL.COM@3122131

חג השבועות

זה היום תחילת מעשיך

חג השבועות הוא יום הדין על עסקי התורה ובכח
התשובה זוכה לתורה

א בולקע ארויף א בולקע אראפ

אחד המימרות השגורות ביותר בפי ישרים ועדה בעיצומם של ימים אלו, הוא המאמר המקובל מהרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזבוז זי"ע, שהיה רגיל לומר, כי מתיירא הוא בחג השבועות הרבה יותר ממה שהוא דואג בראש השנה, כי אם בראש השנה דנים את האדם בעניינים של גשמויות כמה יהיה לו, 'א בולקע ארויף אדער א בולקע אראפ' [= גלוסקה אחת פחות או יותר], הרי שבחג השבועות דנים על חלק הרוחניות שבאדם, כמה השגות יוכל להשיג בתורה, כמה הבנה וכמה ידיעה, הכל יבוא בדין, ולכל חילוק קמץ בגזר דין יש לה משמעות עצומה ביותר של שמים וארץ.

ודברים אלו יוצאים מפורש מפום ממלל רברבן, רבינו השל"ה הק' (מסכת שבועות פרק גר מצוה, יח - ט), שאחר שמעורר על החדווה העצומה השוררת ביום זה, והחובה לשמוח ביומא הדין באהבה ותענוגים, הריהו מוסיף לכתוב עוד בזה הלשון: "מכל מקום 'גילו ברעדה' כתיב (תהלים ב, יא), והשמחה אשר שמח תהיה שמחה רוחנית והודות והלל להשם יתברך שנתן לנו התורה, מתעורר מאד בלבו להתקדש ולתקן מעשיו ולהיות מוכתר בכתר תורה, לקיים 'והגית בו יומם ולילה' (יהושע א, ח), כי היום הקדוש הזה, הוא יומא דדינא".

"זוה לשון 'תולעת יעקב' (דף נח - סתרי חג השבועות): ודע, כי כמו שבראש השנה רצה הקדוש ברוך הוא להשגיח ולדרוש מעשה בני האדם, כי הוא יום הבריאה הראשונה וחידוש העולם, וכמו שתקנו לומר (במוסף דראש השנה) 'זה היום תחילת מעשיך' כדברי רבי אליעזר שאמר בתשרי נברא העולם (ראש השנה י:), כן רצה ביום מתן תורה שהוא מורה על חידוש העולם, להשגיח ולדרוש על מעשה העולם וכו', והעולם נידון ביום זה על התורה שנתנה בו שבמלו עצמם ממנה, והוא אמרם על פירות האילן, בלא השלימים בתורה ובמצות כראוי", עד כאן מדברי השל"ה^[א].

כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה

באן המקום להביא את דברי האר"י ז"ל, שכתב (בשער הכוונות דרושי חג השבועות דרוש א) את גודל מתן שכרן של העוסקים בתורה בליל חג השבועות, ומתוך

(א) ראה דברים נפלאים בעניין זה שכתב בספר הק' 'נועם מגדים' (דרוש לחג השבועות), וזה לשונו: ועל דרך זה פירשנו אמרם ז"ל (ר"ה טז.) בעצרת על פירות האילן כו' הביאו לפני שתי לחם בעצרת כו', דמה ענין דין פירות אילן ליום מתן תורה הקדושה.

אך יש פנימיות בדבר, כי ידוע כי הצדיק נקרא אילן ועץ, כמו 'כי האדם עץ השדה' (דברים כ, יט). ופירות הם תולדות חידושין דאורייתא שהוא מחדש' כמ"ש הר"מ אלשיך ז"ל בפ' (תהלים א, ג) 'והיה כעץ שתול כו' אשר פרו יתן בעתו כו'', על דרך (סנהדרין לה:) דור דור ודרושיו, עיין שם בדברי קדשו כי פלאות הנה. לזה ביום מתן תורה מתעורר בכל שנה אור זה להוריד אור חדש לעולם ונידונין בו הצדיקים מי שיחדש כך חידושין ומי כך, זה בכה וזה בכה, אם בגלוי אם בסתר, לפי קדושת כל אחד כן יקבל האורה ביום מתן תורה. וזהו בעצרת על פירות האילן, חידושין שיחדשו האילנות הן הן צדיקי וגדולי הדור.

וצריך לזה אתערותא דלתתא לעסוק בתורה ביום זה בתורה שבעל פה בלילה כמ"ש בזהר הקדוש, ואלפינא דאורייתא כו' תורה שבעל פה כו', וביום בתורה שבכתב וזהו שתי הלחם כמ"ש המחברים וברע"מ על דרך (משלי ט, ה) 'לחמו בלחמי כו'', וגם לחדש חידושין לפרש המקראות הסתומים על פי הקדמה מתורה שבעל פה הרי זה יחוד גמור שמתייחדים תורה שבכתב ותורה שבעל פה.

הדברים לא משמע כל כך כי ביומא הדין פוסקים לאדם בעניינים של רוחניות, אלא יותר נראה כי עסקי גשמייות פוסקים לו, שכן כך כתב שם: "ודע, כי כל מי שלא ישן בלילה הזאת כלל, אפילו רגע אחד, ויהיה עוסק בתורה כל הלילה, מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק בשנה ההיא, וכמו שכתב הרשב"י בהקדמה בראשית, וזה לשונו, דיפוק ההוא שתא בשלם כו' ע"ש, ולא עוד אלא שהוראת חיי האדם בשנה ההיא תלויה בענין זה, כי אם לא ישן כלל ודאי שלא ימות בשנה ההיא ודי בזה".

והנה, הגם שלכאורה נראה מדברי האר"י הק' כי בחג השבועות פוסקים לאדם אריכות ימים ושמירה מנזקים ושאר כל צרכי חיי האדם התלויים ועומדים ביום זה.

אבל האמת תורה דרכה שאין זה סותר כלל את מה שהבאנו בשם הקדמונים כי חג השבועות הוא יום הדין על רוחניות, כי לעולם גם האר"י הק' סבר כן, אלא שהאר"י הק' רק הוסיף על זה, שהיות וביום זה דנים על חיי התורה והרוחניות של האדם, על כן בכדי שהאדם יוכל לעסוק בדת של תורה כראוי

וזהו שתי לחם, דהיה לו לומר שתי לחמים. אך שאנחנו עושים משתי לחם אחד מיוחד והבן. ועל ידי זה אנו מעוררים אור תורה עלינו וזהו אז"ל הביאו לפני שתי לחם בעצרת. כדי שאברך לכם פירות האילן. אור חדש להוציא פרי תורה לאילני הדור כמ"ש. והכל ברוחניות ידברו, כי יום של רוחניות הוא כמו שכתבנו. עד כאן.

כיוצא בזה ראה גם בספר 'ישמח ישראל' (שבועות - י) שם כתב בזה הלשון: נראה לפי שפלות דעתי דהפירוש בגמרא הוא, דכמו דבראש השנה הוא יום הדין על כל באי עולם מי יחיה ומי ימות חלילה בגשמייות, כן בחג הקדוש העצרת הזה הוא יום הדין מכל עניני פרנסת וחיות הנפש, ואת מי להיות לו לעזר ולסעד שיהי ביכולתו ללמוד בתורת ד' בדעת צלולה ולאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, וע"י ההלכה שיזכה לברר לאמיתה של תורה ירומם כל הדברים השפלים, וכמבואר בהאר"י ז"ל (פע"ח ש' הזמירות פ"ד) "הריעו לד' כל הארץ" (תהלים ק, א) ר"ת הלכ"ה, כי בבירור הלכה ירומם לד' כל הדברים הארציים, וזה הוא המכוון בגמ' שמביא דברי המשנה (ר"ה טז.) בעצרת על פירות האילן, עכ"ל. וראה שם עוד באריכות נפלאה.

וכנכון, לפיכך הוא צריך שיהיה לו את כל ההצטרפויות וכל שאר ענייני הגוף שיהיו ערוכים לפניו ללא צער ויגיעה, ומתוך כך יהיה לו מנוחה נכונה ללא טרדות ועול על צווארו.

באופן זה יוכל האיש המשכיל ללמוד בהשקט ובטח ומתוך הרחבת הדעת, שהרי זהו כל השאיפה של האדם עלי אדמות, שיוכל להגות באורייתא תדירא מתוך ישוב והרחבת הדעת, ללא כל מיני מפריעים וכדומה, ולעולם, הגשמיות אותו מזכיר האר"י הק', אינם נכנסים כלל בגדר של חומריות וארציות גרידא, אלא הם כל כולו רוחניות, שאינם אלא כמשמשים את האדם על מנת שיוכל לפנות את דעתו ולבו לעסק יגיעת התורה ועבודתו יתברך שמו, וממילא גם לדעת האריז"ל שפיר קאמרי שחג השבועות הוא יום הדין לתורה, אלא שלצורך זה מספקים לו לאדם גם כל מיני השפעות טובות בגשמיות ולמען לא יחסר המזג.

בזכות ספירת העומר שספרתי יתוקן מה שפגמתי

אבן, ולפי הדברים שהבאנו זה עתה מן הספרים הקדושים, שגילו לנו כי היום הגדול והקדוש הזה משמש גם ליומא דדינא על עסקי התורה הקדושה, הרי שבאמת צריך להתכונן לקראת האי יומא שיוכל לצאת זכאי בדין, וכשם שלפני יום הדין שבחודש תשרי מתכוננים בהכנה רבה מתחילת חודש אלול וימי הסליחות בכדי להגיע אל הדין כשהוא נקי מכל עוון ואשמה, כך גם לקראת חג השבועות ויום הדין של תורה צריך להכין עצמו כראוי וכנכון בתשובה ותיקון המעשים, שחלילה לא יגיע אל הדין בזמן שאינו מוכן לזה כיאה וכיאות, שהרי אם במילי דעלמא לא יעלה על הדעת שיבוא אדם אל הדין ללא הכנה נכונה, על אחת כמה וכמה בעת שדנים את האדם במילי דשמיא ובעסקי התורה שמוטל עליו להתכונן כהלכה וכדת של תורה.

עד שצריכים אנו לומר, כי אם מצאנו שההכנה לקראת יום הדין של תשרי מתחילה בראש חודש אלול, שהוא שלושים יום קודם הדין, הרי שההכנה על יום הדין של תורה הוא גדול יותר, שהוא מתחיל כבר בחמישים יום קודם

החג, בימי הפסח, שכבר אז מתחיל העבודה הקדושה של ימי הספירה, שכולל יחד עמה את כל העניין של שבירת המידות ותיקון המעשים.

שכבר ידוע ומפורסם מפי ספרים וסופרים, שכל העבודה של הימים אלה אינם אלא הכנה והכשרה אל חג השבועות, שבכל יום מימי הספירה יש לתקן מידה אחת מן המ"ט ספירות, עד שביום החמישים לספירה, שהוא חג השבועות, מגיע כשהוא כל כולו מהור וקדוש בקדושה של מעלה.

השיבנו אבינו לתורתך

ומדי עסקנו בחובת התשובה ותיקון המעשים לפני חג השבועות ומתן תורה, חייבים אנו להזכיר כאן מדברי רבותינו הקדושים שכתבו לנו, כי אי אפשר לו לאדם שישוג השגות בדברי תורה מבלי שישוב בתשובה שלימה על חמאיו אשר בידו, הדבר אינו באפשרי כלל וכלל.

כמו שאנו מוצאים בתורה הקדושה, שכשהגיעו בני ישראל למדבר סיני לקבלת התורה היו עוסקים בתשובה, שנאמר (שמות יט, ב) "ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני", אומר שם רש"י, "למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שברפידים היו חונים, בידוע שמשם נסעו, אלא להקיש נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני, מה ביאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה".

כתב על כך השל"ה הק' (פרשת יתרו - דרך חיים תוכחת מוסר): "מכאן רמז למאמר מקצת המקובלים (עי' תיקוני זהר חדש צמ.), כי לפעמים נמנע מהאדם מלהכין איזה פשט או איזה חקירה והשגה, ודבר זה מחמת הקליפה מאיזה עוון שעשה המבדלת בינו לבין העיון, על כן צריך אדם לפשפש במעשיו ולהתודות ולהיות מודה ועוזב. וכן תיקן הא-להי ב'פרדס' (בראש הספר) תפלה על זה קודם שילמוד. וככה ינהוג כל אדם, אם קשה לו ההבנה, יתחרט על עונותיו ויתודה וישוב אל ה' ויתפלל אליו יתברך שהוא יחוננו דעת וילמדנו בינה".

השל"ה הק' אף מוסיף על כך רמז הגון, שלא לחינם הסמיכו חכמינו ז"ל את ברכת 'אתה חונן' לברכת 'השיבנו אבינו לתורתך - והחזירנו בתשובה שלימה לפניך', אלא לומר לך, שאי אפשר שיזכה האדם לדעת להבין את התורה הקדושה אלא אם ישוב מקודם בתשובה שלימה על חטאיו.

כיוצא בזה ראה דברים כדרכונות שכתב בספה"ק 'מאור ושמש' (פרשת דברים) בזה הלשון: "אדומו"ר הרב בוצינא קדישא רבן של כל בני הגולה, מו"ה יעקב יצחק מק"ק לובלין זצוק"ל אמר, שאם האדם אינו עושה תשובה קודם לימוד התורה, עליו נאמר (תהלים נ, מז) 'ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי'. מה שאין כן שבאם מהרהר בתשובה קודם הלימוד - אזי נקרא 'צדיק', כמו שאמרו חכמינו ז"ל בקידושין (מט:), המקדש את האשה על מנת שאני צדיק, אף על פי שהוא רשע גמור - מקודשת, שמא הרהר בתשובה. ועל כן רשאי אחר כך ללמוד התורה הקדושה" [ב].

(ב) בספר 'עבודת הלויים' (על מסכת שבועות בפתחא זעירא) מביא מה ששמע מאביו בשם הגה"ק בעל הדברי חיים מוצאנו זי"ע, שרצה לגלות מה היה הזכות הגדול של הגה"ק בעל הקצות החושן זי"ע שהתקבלו חידושיו בעולם יותר מהרבה חיבורים של גאונים וגדולים אחרים, אלא שכל אימת שפנה ללמוד הלך מקודם לחדר מיוחד שבו היה עוסק בתשובה בבכיה גדולה, הכל בכדי שלא ינס חלילה בגדר של 'ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי', ודבר זה הוא שעמדה לו לזכות שיתבררו שמועותיו ביותר בבתי מדרשות.

השורות הבאות נעתקו מתוך ספר 'עמוד אש' לתולדות חייו ופעלו של הגה"ק המהרי"ל דיסקין זצוק"ל:

תלמיד אחד אשר זכה להתייחד עם רבינו בכמה משיעורים אלה, תיאר אי אלה קוים לדרך לימודו: במשך שיעורו שקע תכופות בהרהורי העמקה נשאר מרותק אל מקומו וצולל שעה ממושכה בעיונו, קמעה קמעה התחיל להתנער ושפתותיו החלו דובבות חרישית, כאילו לעצמן, סברות וישובים בנושא הנדון. והיה כי לא השיג בכל זאת מוצא ליישר את ההדורים, ביקש את התלמיד היושב לפניו לחזור בקול רם על לשון הגמרא מלה, במלה ובינתים צעד רבינו לאורך החדר מרוכז בעיונו, עד שלבסוף התפרץ מעיניו שטף דמעות ובכי, פרש לקרן זוית והתפלל בלב נשבר: חנני ה' חנני, האר עיני בחורתך. התודה תפלת וידוי והפריש צדקה לקופת רמבעה"ן, אורו עיניו ויצא אל המרחב. לפי עדות אותו תלמיד נשנה תכופות חזיון מעין זה.

לכו ונשובה אל ה'

על כן ניחלץ חושים לקראת היום הגדול והקדוש הזה, יום מתן תורה ויום הדין על עסקי התורה, וניתנה ראש לשוב אל השי"ת בכל לבבינו ובכל מאודינו בתשובה שלימה, בזכות זה נזכה לצאת זכאים בהאי דינא רבה, לזכות להשפעות טובות והצלחה רבה בכל קנייני התורה הקדושה, שנוכל לשבת כל ימינו בבית ה' על התורה ועל העבודה מתוך הרחבת הדעת ובריות גופא ונהורא מעליא, ולא ימוש ספר התורה הזה מפינו ומפי זרענו מעתה עד עולם.

רוני בלילה

הלומד תורה בלילה זוכה לכתרה של תורה

הזוכה לכתר תורה כאילו זכה בשלושה כתרים

אמרו במדרש (מדרש רבה קהלת ז, ב): "תני רבי שמעון בן יוחאי, שלשה כתרים הם, כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, כתר כהונה - זכה בו אהרן ונמלו, כתר מלכות - זכה בו דוד ונמלו, כתר תורה - הרי מונח לדורות, כל מי שזוכה לתורה כאילו זכה לשלשתן".

חג השבועות, זהו הזמן הנשגב שבו זכו בני ישראל למתנה הנפלאה של כתר תורה, הבט נא וראה בדברי השל"ה הק' (מסכת שבועות - פרק נר מצוה - ט) שכתב כדברים האלה: "חייב אדם לשמוח בזה החג ביותר, כי הוא יום שזכינו בו לכתר תורה וכו', והשמחה אשר שמח תהיה שמחה רוחניית והודות והלל להשם יתברך שנתן לנו התורה מתעורר מאוד בלבו להתקדש ולתקן מעשיו ולהיות מוכתר בכתר תורה לקיים והגית בו יומם ולילה".

הנה כי כן התבאר לנו בדברי השל"ה, שבחג הגדול והקדוש הזה חייבים אנו להרבות בשמחה וגילה, שמחה רוחנית משולבת ברגשי הלל והודאה, כי זהו הזמן שבו זכו בני ישראל בכתר תורה, ובהיות שכן, הרי שאין לך זמן מוכשר יותר מן העת הזאת, שבו יכולים גם אנו לזכות לאותו הכתר - כתרה של תורה, השקול כנגד כל הכתרים כולם[ג].

(ג) וראה ב'פנים יפות' (דברים טו, י) המבאר אף הוא כי בחג השבועות זכו ישראל לדרגה של כתר תורה, ומבאר היטב מהו מידת 'כתר תורה' שהוא מעל הטבע ודרכה להשפיע בשפע עד אין קץ, וזה לשונו: ויש בזה טעם כמוס בחג השבועות שזכו בו ישראל לכתר

אשר על כן, שומה עלינו להתבונן הדק היטב במהותה ובמיבה של הכתר הקדוש הזה, ומה יעשה האדם בכדי לזכות לכתרה של תורה, שהרי אם אמרו חכמינו שכתר התורה מונח לדורות, אזי וודאי ישנם אמצעים ואופנים שעל ידה יכול כל אחד להשיגה אל נכון.

הלומד בלילה זוכה לכתר תורה

הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה (פרק ג) כותב בזה הלשון: "אף על פי שמצוה ללמוד ביום ובלילה, אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה. לפיכך, מי שרצה לזכות בכתר התורה, ויהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהן בשינה ואכילה ושתייה וכיוצא בהן, אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה, אמרו חכמים (שמות רבה מז, ה) 'אין רנה של תורה אלא בלילה', שנאמר (איכה ב, יט) 'קומי רוני

תורה, כמו"ש בפ' ר"ע (שבת פח). שקשר לישראל שני כתרים אחד וכו', והנה מדת הכתר הוא השפע בלי צימצום כלל שכל הבחינות הם בצימצום, והכתר הוא מקיף את כולם והוא בחינת מ"ש (פסחים קיב). יותר ממה שהעגל רוצה ליניק פרה רוצה להניק, שהמידת הכתר הוא להשפיע יותר מדי, וזהו שאמר 'אם יוספים אנחנו לשמוע' (לעיל ה, כב) שנתגלה להם אור גדול יותר מדי, לכך נאמר 'מסת נדבת ידך' דהיינו יותר מדי.

ויש לרמוז במלת 'מסת' שמספרו ת"ק לפי מ"ש (סוטה יא). שמידה טובה מרובה חמש מאות, וכן ירמוז עוד במלת מסת ששורשו הוא מ"ם סמ"ך, על פי מה שאחז"ל (מגילה ב:) מ"ם וסמ"ך בנס היו עומדים, מטעם זה אמרו חז"ל (תענית ז) שהתורה הוא סם חיים מפני שהלוחות היו כתובים פנים ואחור, דכתיב (שמות לב, טו) מזה ומזה הם כתובים, ואותיות 'סם' בא"ת ב"ש הם אותיות 'חי' לרמוז על סם חיים, ומספר מ"ם סמ"ך הוא מאה, והוא רמוז על משאחז"ל (מנחות מג:) מאה ברכות שחייב אדם לברך בכל יום, והוא רמוז למאה מדרגות שנתעלו בהיותם במצרים שקועים בטומאה במ"ט שערי טומאה ונתעלו בקדושה בנו"ן שערי קדושה, וכיון שעליה זו עד מדת הכתר שהוא למעלה מן הטבע, לכך אמרו בנס היו עומדין, כי ענין הנס הוא למעלה מן הטבע והיינו דאמר וזכרת כי עבד היית שהיו שקועים במצרים ונתעלו עד שזכו לכתר תורה.

בלילה/, ו'כל העוסק בתורה בלילה חוטא של חסד נמשך עליו ביום' (עבודה זרה ג:), שנאמר (תהלים מב, ט) 'יוםם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי תפלה לא-ל חיי[ד]".

רבותינו הטור והשולחן ערוך (יורה דעה סימן רמו) הלכו בעקבותיו של הנשר הגדול הרמב"ם, ואף הביאו את דבריו להלכה ולמעשה, וכתבו, שהחפץ לזכות בכתרה של תורה, עליו להיזהר ביותר על לילותיו שחלילה לא ילכו לאיבוד, אלא אך יראה לעסוק בהן בדברי חכמה ותלמוד תורה, עד שמתוך דבריהם אתה למד, כי אין לך תורה כדברי תורה הנלמדין בלילה, וגדול כח התלמוד של הלילה הרבה יותר מן התורה הנהגית ביום, והלא לא דבר ריק הוא, וחייב אתה לומר שבוודאי יש דברים בנו.

אפס, אם נתבונן בדברים נוספים שכתב רבינו הטור (אורח חיים סימן רלח), אזי נתחיל מעט להבין את שגב רוממות הלימוד של הלילה, ומה ראו על ככה להללה ולשבחה ולספר הודה, וכה הם דבריו: "ובענין לימוד הלילה, יותר ויותר מבשל יום בני היזהר, כמו שאמרו חז"ל 'אין רינה של תורה אלא בלילה, שנאמר קומי רוני בלילה'. גרסינן בעירובין בפרק הדר (סה.), אמר ריש לקיש, 'לא איברא ליליא אלא לגירסא'. וגרסינן בפרק עושין פסין (עירובין יח:), 'אמר ר' ירמיה בן אלעזר, 'כל בית שנשמעין בו דברי תורה בלילה אינו חרב', הלכך כיון ששעות הלילה נוחין ורצויין ללמוד המבטלן עונשו מרובה".

המשנה ברורה (שם ס"ק א), אחר שמביא את דברי הטור הוא מרחיב עוד, ומוסיף כמה מאמרי חז"ל המפליאים את מעלת עסק התורה בלילה, וזה לשונו: "עוד אמרו (מנחות קי.), 'תלמידי חכמים העוסקים בתורה בלילה מעלה עליהן

(ד) ראה במהרש"א (עבודה זרה ג:): כל העוסק בתורה בלילה כו'. לפי שמדרך המנדד שינה בלילה שיהו פניו זועפות ביום, אמר בעוסק בתורה ומנדד שנתו בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד שהוא מאירת פנים ביום כי היא ממדת החסד, כאמור לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו, והכי אמרינן בפרק קמא דמגילה (יג.), אסתר ירקרקת היתה אלא שהקב"ה משך עליה חוט של חסד, שהיא מאירת פנים שתהא נראית יפה כפרש"י, וקרא שתורה שירה דכתיב 'כתבו לכם את השירה וגו'.

הכתוב כאילו עסוקין בעבודה', ומייתי שם מקרא (תהילים קלד, א), 'שיר המעלות הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות'^[ה]. עוד אמרו (תמיד לב:), 'כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו', שנאמר (איכה ב, יט), 'קומי רוני בלילה' היינו לעסוק בתורה, וכתוב בתריה (שם) 'שפכי כמים לבך נוכח פני ה'".

טעם שנהגו ישראל לעסוק בתורה בליל שבועות

מעשה, ועל פי האמור כאן, יתחדש לנו טעם נפלא ונחמד עד למאוד על המנהג שנהגו ישראל עם קדושים שלא ליתן תנומה לעפעפיהם כלל משך כל הלילה של חג השבועות, אלא מתכנשים ובאים כיתין כיתין וחבורות חבורות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ומצפצפין בקול ועוסקין בדברי תורה הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים.

אין זאת אלא כי בחג השבועות, היום בו זכינו להתעטר בכתר תורה, מתעורר בקרבנו אש התעוררות הרצון והחשק הכביר למאוס בכל חללא דעלמא ולזכות רק בכתרה של תורה, וכבר ידוע לנו מדברי הרמב"ן המובאים ב'קדושת לוי' (דרוש לשבועות), שכאשר עולה אצל האדם איזה התעוררות לדבר טוב, לא ישתהה כלל אלא יקבל עליו מיד איזה קבלה טובה, וקבלה זו תהיה החפץ והכלי מחזיק ברכה לאותה התעוררות שיחזיק לאורך ימים^[ו].

(ה) ראה עוד במהרש"א (מנחות קי): 'בבית ה' בלילות, מאי בלילות, אמר רבי יונתן אלו ת"ח כו'. דלפי פשוטו דקאי אעבודת בית המקדש מאי בלילות הא עיקר עבודה בימים הוא ולא בלילות, אלא אלו ת"ח העוסקים בתורה בלילה כו', דביום האדם טרוד בעסקיו ובלילה הוא פנוי, כדאמרינן יזף ביום ופרע בלילה, וקאמר כאילו עסוקים בעבודה דעיקר קרא מיירי ביה, אלא דמלת בלילות הוא רמז על עסק התורה שהיא כעבודה וק"ל.

(ו) ואמרנו להציג כאן את דבריו המפורסמים של הרה"ק בעל הקדושת לוי זי"ע: נשאלתי במדינת ליטא מפני מה נקרא חג שבועות בשם עצרת, והלא לא נזכר בתורה שם עצרת רק בשמיני עצרת. והשבתי בשלשה אופנים.

ואשר על כן, מיד כאשר מתעורר בנו ההשתוקקות הנפלא לזכות לכתרה של תורה, מדידים אנו שינה מעינינו, ומתיישבים למשך כל הלילה - אותו הזמן הראוי לזכות בכתר תורה - לעסוק באורייתא תדירא מתוך שמחה והתלהבות, הכל בכדי שיהיה העסק הזה לכלי וחפץ המוכן לקבל ברכת ה', ולאצור בקרבנו את השפעות היום הגדול הזה, ויהא זה לרצון לפני אבינו שבשמים, וזכות זה יחון אותנו ברחמים ויזכנו בכתרה של תורה העולה על כל הכתרים כולם^[א].

אופן הג', הוא על פי דברי הרמב"ן שפירש על פסוק (שיה"ש ב, ז) 'מה תעירו ומה תעוררו את האהבה עד שתחפץ', ופירש כשמגיע לאדם איזה התעוררות של יראה ואהבה להבורא ברוך הוא אזי תיכף ומיד יראה לעשות לה כלי, היינו שיעשה תיכף איזה מצוה, דהיינו שיתן צדקה או ישב תיכף ללמוד וכדומה, כי ידוע שהתעוררת הבאה אל האדם בפתע פתאום הוא אור הנשפע עליו מלמעלה ונקרא בחינת נשמה אזי צריך האדם להלבישה בגוף בכדי שיהיה לה חיזוק ובסיס שלא יהיה מוטא חס ושלוש כידוע למביני מדע. וזה פירוש הפסוק 'מה תעירו ומה תעוררו את האהבה עד שתחפץ', כי חפץ הוא מלשון כלי, דהיינו ההתעוררת ההוא שבא אל האדם צריך תיכף ומיד כלי וזהו 'עד שתחפץ' עד כאן לשונו אף שאין זה לשונו ממש.

והנה בשעת מתן תורה שהיה בוודאי לישראל אז התעוררת גדולה ולא היה להם עדיין שום מצוה לעשות להתעוררת כלי, מוכרח לומר שהיו מקיימים מצות הגבלה שהזהיר משה רבינו עליו השלום שלא ליגע בהר והם היו נעצרים מליגע, וממצוה הזה היו עושים כלי להתעוררת, ועל שם זה נקרא בשם עצרת.

(ג) ב'אלשיך' הק' מצאנו כמה ביאורים במעלת כתר תורה, וכה כתב בספרו 'תורת משה' (דברים יז, טז-יט) : אשר אמרתי שיהיה לו הכתר תורה אינו שיקח הספר אצלו בלבד ויקרא בו לעתות הפנאי, שאם כן לא תהיה לו כתר תורה, רק שילמד החכמה ותהיה בקרבו, וזהו 'והיתה' כלומר התורה הזאת 'עמו' בקרבו, שיהיה תלמיד חכם ולא שתהיה בספר בלבד כי אם עמו ממש.

עוד כתב ה'אלשיך' (שם יח, א-ה) לבאר את מעלת הכתר תורה אשר עולה כוחו על שאר הכתרים, וזה לשונו: או יאמר בדרך אחרת, הנה כתר תורה עולה על כולם שמוּלך בגוף ובנפשות, שאם יפלא דבר למשפט כו' שהוא נוגע אל הנפש, וקמת' בגופך ועלית אל המקום כו', ועל פיו אתה חי חיי נפשך ואין מלך גדול מזה, 'והאיש אשר יעשה בזדון בלתי שמוע כו' ומת האיש ההוא'. אך כתר מלכות אינו מושל רק בגופים כי 'שום תשים

אשריכם ואשרי יולדתכם ידידי אשר נדדתם שינה מעיניכם

ואם נתבונן מעט בדברי רבותינו הקדושים אשר את מימיהם אנו שותים ומבארם אנו חיים, נחזה לראות שחיבה יתירה נודעת לה ללימוד התורה כליל גדול וקדוש זה, ממש גדולות ונצורות שלא מצאנו דוגמתו, ומקורו טהור מדברי הזוהר הק' (הקדמה - בראשית ח. והילך), אשר כתב דיבורים נוראים בגודל השמחה הגדולה הנגרמת בעליונים, שכזוהר הספיר מזהירים כלילה זה, בשעה שבני ישראל מרחקים שינה מעיניהם ויושבים בכתי כנסיות ובכתי מדרשות ורק בתורת ה' חפצם.

לגודל העניין נעתיק כמה מילין מתוך ספר 'שער הכוונות' (דרושי חג השבועות א), ממעיניו של רבינו האריז"ל, וכה נאמר שם: "ודע, כי כל מי שלא ישן כלילה הזאת כלל אפילו רגע אחד ויהיה עוסק בתורה כל הלילה, מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק בשנה ההיא, וכמו שכתב הרשב"י בהקדמה בראשית (מ.) וזה לשונו, דִּיפּוּק הַהוּא שְׁתָּא בְּשָׁלֵם כו', עיין שם, ולא עוד אלא שהוראת חיי האדם בשנה ההיא תלויה בענין זה, כי אם לא ישן כלל ודאי שלא ימות בשנה ההיא, ודי בזה. ולכן פשט המנהג הזה בישראל לעסוק בתורה כל ליל חג השבועות, ואמנם הענין הוא זה, כי על ידי היותם עוסקים בתורה כל הלילה הם ממשיכים את הכתר", וראה שם עוד דברים נפלאים הידועים ליודעי חן.

להשלמת הדברים לא ניכלא מהזכיר כאן את דברי השל"ה הק' (מסכת שבועות פרק נר מצוה), אשר ברצונו להראות לנו את גדולת מעלת זה הלילה, איך שחביב לפני הקדוש ברוך הוא לכלתי נידום רגע אחת מדביקות התורה, הרי הוא מעתיק מילה במילה מעשה נורא, מתוך מכתב אשר כתב המקובל האלקי רבי שלמה אלקבץ זי"ע בביתו של מרן ה'בית יוסף זי"ע, שם הוא מעלה עלי גליון חזיון נורא, שהשכינה הקדושה נגלתה אליהם בעצם הלילה הזה בשעה שישבו

ועסקו בתורת ה', ולגודל אריכת הדברים לא נביא כאן את כל העניין, אלא רק כמה פנינים יקרים מתוך דברי השכינה הקדושה אל החברים המקשיבים, ויהיו אלו הדברים לגלות על הכלל כולו, ומן הראוי לכל ירא שמים ומבקש את ה' לראות את הדברים בתוך הספר פנימה באותיות מחכימות.

וזה דבר השכינה: "שמעו ידידי המהדרים מן המהדרים - ידידי אהובי, שלום לכם, אשריכם ואשרי יולדתכם, אשריכם בעולם הזה, אשריכם בעולם הבא, אשר שמתם על נפשכם לעטרני בלילה הזה". "התחזקו ידידי, התאמצו אהובי, שמחו ועלצו ודעו כי אתם מבני עליה, וזכותם להיות מהיכלא דמלכא, וקול תורתכם והבל פיהם עלה לפני הקדוש ברוך הוא, ובקע כמה אוירים וכמה רקיעים עד שעלה, ומלאכים שתקו, ושרפים דממו, והחיות עמדו, וכל צבא מעלה והקדוש ברוך הוא שומעים את קולכם". "אשריכם ואשרי יולדתכם ידידי אשר נדדתם שינה מעיניכם, ועל ידיכם נתעליתי הלילה הזה".

לאחר דיבורים אלו לא נותר לנו אלא לסיים בלשונו של השל"ה הק', שאחר שחורט את המעשה הנורא הזה עלי גליון וחותם בזה הלשון: "אשרי עין ראתה כל אלה, על בן כל אחד יקדש ויטהר עצמו בתוספת קדושה וטהרה, וטוב שיזהרו שלא ידברו באותו הלילה בשום לשון חול, רק הכל בלשון הקודש".

יום אשר עמדת בחורב

גודל החיוב לזכור את מעמד הר סיני שהוא עמוד
שהאמונה סובבת עלינו

וירא העם וינזעו

ראשית דברינו נפתח בלשונו היוקר והמופלא של הפייטן ביוצר לחג השבועות,
שאיזן וחיקר את הדיבורים האלה:

וְכָל הָעָם רוֹאִים אֶת הַנְּרָאָה וְהַנְּשָׁמָע. וְשׁוֹמְעִים אֶת הַנְּשָׁמָע וְהַנְּרָאָה.
כְּשֶׁהַדְּבֹר יוֹצֵא מִפִּי הַנְּבוֹרָה. וְנִחְצַב עַל הַלּוּחֹת בְּתַפְאָרָה.
קוֹל קוֹלֵי קוֹלוֹת וְרוּחַ סְעָרָה. וְלִפְיֵד לִפְיֵדִים וְלִפְיֵד אֵשׁ בּוֹעֵרָה.
קוֹל ה' בְּפֶחַ וְקוֹל ה' בְּתַדְרָה. מְפָרֵשׁ אֶת הַדְּבֹר לְבִאָרָה.
יְסוֹבְבֵנָהּ וְיִבְנֵנָהּ סִתְרֵי תוֹרָה. וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנְזָעוּ לָפָם לְשַׁפְּרָה.

האי יומא דקא גרים

האי יומא רכה של חג השבועות, הוא היום אשר בו בחר בנו השי"ת והבדילנו
מכל העמים לתת לנו את תורתו, לאור זאת אף ציווה אותנו הקב"ה לעשות
אותו למועד וליום טוב בשמחה ובתענוגים, כדרך שאנו אומרים בקידוש היום,
"אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון וקדשנו במצותיו, ותיתן לנו ה' אלקינו
באהבה, מועדים לשמחה, חגים וזמנים לששון, את יום חג השבועות הזה - זמן
מתן תורתנו".

מדרך העולם לעסוק ביום זה בעיקר בשמחה הגדולה והקדושה על אשר זכינו
לקבל את התורה הקדושה, שהוא חמדה גנוזה וטמירה, אשר מימות עולם
לא היה ולא יהיה כל עם ולשון - זולת עם בני ישראל - אשר זכו שהקב"ה

בעצמו ימסור להם את חמדת שעשועיו, ובזכות זה זכינו להתרומם ולהתנשאות למעלה מכל הברואים שבעולם, להיות גוי קדוש בקרב הארץ.

כך גם מקובלנו מאבותינו ורבותינו שהיו ששים ושמחים עד למאד בתוקף הזכייה הגדולה שזכינו ביום הגדול והקדוש הזה, וכדאיתא בגמרא (פסחים סח:), "רב יוסף ביומא דעצרתא אמר, עבדי לי עגלא תלתא, אמר, אי לא האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא", שהיה רב יוסף מפליג בשמחת מתנת התורה הקדושה שקיבלנו ביום זה, כי אילו לא התורה מה יתרון היה בינו לבין שאר האנשים ההמוניים שבשוק, רק התורה הקדושה היא שגידלתו ורוממתו על כל המעשים.

אילו קירבנו לפני הר סיני דיינו

אולם יחד עם השמחה הגדולה על שזכינו לקבל היום את התורה הקדושה, הרי שיש לנו להתבונן עוד במהות ושורש קדושת היום, ונחזה לראות כי במעמד קבלת התורה זכינו לשתי מתנות כלולות גם יחד, כשכל אחד מהם משלים את חלק חברו.

ביאור הדברים, דהנה מצד אחד יש לנו באמת את השמחה שזכינו באותו המעמד לקבל את התורה הקדושה, כמו שהקדמנו בראשית הדברים, אבל יחד עם זה יש להוסיף ולהדגיש, שעצם המעמד האדיר יחד עם הגילויים הנוראים שהתחוללו בשעת קבלת התורה, היו מתנה בפני עצמה, זאת מלבד מה שקבלנו בה את התורה, כי מעולם לא זכו ישראל לגילוי שכינה באופן שכזה, שידבר הקב"ה עמהם פנים בפנים מתוך האש.

הגע בעצמך, הרי בכל מקום שמזכירים שם את עניין מתן תורה, אוי מיד ותוך כדי דיבור מזכירים גם את המקום שקיבלנוה - הר סיני, וכגון בשש זכירות שאנו אומרים בכל יום תמיד אנו מזכירים את הפסוקים האלו: "רק הישמר לך ושמור נפשך מאד, פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, ופן יסורו מלבבך כל מי חידך, והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב"

(דברים ה, ט), רואים אנו מזה, שיותר ממה שמזכיר את עניין התורה עצמה, הרי הוא מעורר על המעמד של קבלת התורה שחלילה לא נשכחהו.

גם רבינו ה'שור' בהלכות ברכות השחר (סימן מז), בשעה שמונה את ברכות התורה אותם צריכין לכרך בכל יום, הריהו מוסיף שם לכתוב בזה הלשון: "ויכין בברכתו על מעמד הר סיני, אשר בחר בנו מכל העמים וקרבנו לפני הר סיני, והשמיענו דבריו מתוך האש, ונתן לנו את תורתו הקדושה שהיא בית חיינו כלי חמדתו שהיה משתעשע בה בכל יום". שוב חזינן מתוך דבריו, שמלבד השמחה הגדולה על שזכינו לקבל את התורה הקדושה, הרי שבצירוף לזה צריך גם כוונה מיוחדת על עצם הזכייה שזכינו לעמוד אצל הר סיני ולשמע את דבר ה' מתוך האש.

הדבר אומר דרשני, כי מאחר שכבר קיבלנו לדינו את התורה הקדושה, מה לי אם קיבלנוה בסיני או במקום אחר, מה ראו לעשות עסק גדול כל כך מעניין זה ולהזכיר לנו תמיד היכן קיבלנו את התורה, אלא וודאי צריך לומר שרוצים להשמיענו בזה דבר גדול, היינו, שלא די בכך שנדע ונזכור את דברי התורה הקדושה, אלא צריך גם שנזכור את הצורה והאופן אשר בו קיבלנו את התורה.

שהוא עמוד שהאמונה סובבת עליו

כבר בכתבי רבותינו הראשונים אנו רואים הפלגות נוראות בגודל החיוב לחזור ולשנן את מאורעות המעמד הגדול והקדוש הזה, שחלילה כל נשכה את מה שראינו בעינינו ומה ששמענו באוזנינו, כי המאורע הזה הוא יסוד מחצבת האמונה המהורה בהבורא יתברך שמו.

הרמב"ם בהלכות יסודי התורה (פרק ה הלכה א) מבאר בשפה ברורה ונעימה, כיצד בשעת קבלת התורה הגיעו בני ישראל אל תכלית ושלמות האמונה במושה רבינו שהוא עבר השי"ת ושליחו הנאמן, הוא ואין בלתו, וזהו לשונו:

"במה האמינו בו [במשה רבינו], במעמד הר סיני, שעיינינו ראו ולא זר, ואזנינו שמעו ולא אחר, האש והקולות והלפידים, והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו, ואנו שומעים משה משה לך אמור להן כך וכך, וכן הוא אומר (דברים ה, ד) 'פנים בפנים דבר ה' עמכם', ונאמר (דברים ה, ג) 'לא את אבותינו כרת ה' את הברית הזאת', ומנין שמעמד הר סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו דופי, שנאמר (שמות יט, ט) 'הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כך יאמינו לעולם', מכלל שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה", עד כאן לשון הרמב"ם.

ומאז המעמד הנורא והנשגב הזה, עוברת המסורת והעדויות על מה שראו אבותינו באותה העת מהאב לבן, והם מעבירים ומנחילים אותם לבניהם אחריהם וכן הלאה עד עולם, בדרך זה עוברת מסורת האמונה במהרתה משך כל הדורות והזמנים, כי לא במחשכים ובאין רואה ניתן לנו התורה אלא בגילוי ובפרסום לעין כל העולם כולו.

כפי שכתב עוד הרמב"ם באיגרתו המפורסמת 'איגרת תימן', על החיוב להעביר ולהנחיל את מעמד הר סיני לבנינו אחרינו: "וכמו כן זכרו מעמד הר סיני שצונו הקב"ה לזכרו תמיד, וגם הזהירנו מלשכחו אותנו וצונו ללמד אותו לבנינו כדי שיגדלו על תלמודו. הוא מה שנאמר (דברים ד, ט) 'רק השמר ושמר נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב".

"וראוי לכם אחינו שתגדלו בניהם על המעמד ההוא הגדול ותספרו בתוך קהל ועדה גדולתו והדרו, שהוא עמוד שהאמונה סוכבת עליו והטענה המביאה לידי אמת, וגדלו המעמד ההוא על כל גדולה כמו שגדלו הקב"ה שנאמר (דברים ד, לב) 'כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך וגו'".

"ודעו אחינו בברית הזאת ובסברה הזאת שהדבר הגדול הזה שנראה במציאות שהעיד עליו מבחר כל העדים שלא היה מקודם כמוהו וכן לא יהיה אחריו

כמוהו. והוא שתשמע אומה אחת בכללה דבור הקדוש ברוך הוא ושתראה כבודו עין בעין" [ח].

שלא נשכח דבר מן המעמד ההוא

בפרשת ואתחנן (דברים ה, ט) מזהירה אותנו התורה הקדושה: "רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלכתך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך", הרמב"ן כותב שם דברים נחרצים ביותר, אשר לגודל הנחיצות הננו מעתיקים כאן כמה דיבורים חוצבי להבות אש מתוך דבריו, וזהו לשונו:

"**הכתוב** הזה לפי דעתי מצות לא תעשה, הזהיר בה מאד, כי כאשר אמר שניזהר בכל המצות ונשמור החוקים והמשפטים לעשותם, חזר ואמר רק אני מזהירך מאד להישמר ולשמור עצמך מאד מאד לזכור מאין באו אליך המצות, שלא תשכח מעמד הר סיני מכל הדברים אשר ראו שם עיניך הקולות והלפידים את כבודו ואת גדלו ודבריו אשר שמעת שם מתוך האש, ותודיע כל הדברים אשר ראו עיניך במעמד הנכבד ההוא לבניך ולבני בניך עד עולם. ופירש הטעם, כי השם עשה המעמד ההוא כדי שתלמדו ליראה אותו כל הימים ואת בניכם תלמדון לדורות עולם, אם כן עשו אתם ככה ואל תשכחו אותו".

"**וזהנה** קודם שיזכיר הדברות שנאמרו שם, הזהיר במצות לא תעשה שלא נשכח דבר מן המעמד ההוא ולא נסירהו מלכנו לעולם, וציוה במצות עשה

(ח) וזהו המשך דברי הרמב"ם שם: ודבר זה היה שתתחזק האמונה חיזוק שלא ישנהו משנה, ויגיע לנו ע"י האמת כדי להעמיד רגלינו לבל ימעדו אשורינו בעתות כאלו כשיתחדש שום רוגז או שמד על יהודים ח"ו וכשיתגבר יד האנס. שכן כתוב (שמות כ, ט) כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו. כלומר שזה הנגלה עליהם בענין זה כדי שתעמדו בכל נסיון שפיגע בהם באחרית הימים שלא יזוז לבבכם ולא תחטאו.

שנודיע בו לכל זרענו מדור לדור כל מה שהיה שם בראייה ובשמיעה. והתועלת במצוה הזאת גדולה מאד, שאם היו דברי התורה באים אלינו מפי משה בלבד, אף על פי שנבואתו נתאמתה באותות ובמופתים אם יקום בקרבנו נביא או חולם חלום ויצונו בהיפך מן התורה ונתן אלינו אות או מופת יכנס ספק בלב האנשים, אבל כשתגיע אלינו התורה מפי הגבורה לאזנינו ועינינו הרואות אין שם אמצעי, נכחיש כל חולק וכל מִסַּפֵּק, ונשקר אותו, לא יועילהו אות ולא יצילהו מופת מן המיתה בידינו, כי אנחנו היודעים בשקרותו".

"זהו שאמר שם (שמות יט, ט) 'וגם כך יאמינו לעולם', כי כשנעתיק גם כן הדבר לבנינו ידעו שהיה הדבר אמת בלא ספק כאלו ראוהו כל הדורות, כי לא נעיד שקר לבנינו ולא ננחיל אותם דבר הבל ואין בם מועיל. והם לא יסתפקו כלל בעדותנו שנעיד להם, אבל יאמינו בודאי שראינו כולנו בעינינו, וכל מה שספרנו להם", אלו הם דבריו[ט].

(ט) ראה מה שכתב היעב"ץ בעניין זה בספרו 'מגדל עוז' (אוצר הטוב), וזה לשונו: חובה פרטות עלינו להכיר מלכנו אלקינו מצד שמו הגדול והנורא בפרטות, לא בדרך החקירה הפלוסופית, שאינה צריכה לנו אחר שזכינו לכל הכבוד והגדולה שנגלה מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו, והראנו אותותיו ומעשיו וכחו הגדול וזרועו הנטויה ומופתיו בשמים ובארץ ומעמד הר סיני. וכל זה לעיני עם גדול חכם ונבון ששים רבוא הגברים לבד מטף, ומלבד נשים בחורים וזקנים שהיו אפשר עשרה או עשרים פעמים ששים רבוא, כולם ידעו וראו את כל מעשה ה' הגדול אשר עשה במצרים ובים ובמדבר ובירדן ובארץ, איה ראה ברורה מזו על יכולת המצוה וממושלתו המוחלטת, הלא חרפה תהיה לנו לאבד זמן בחקירות ודברים הרבה מרבים הבל שיש בו חטא, עד כאן דבריו.

ראה עוד בדברי הקדושת לוי פרשת וארא (שמות ז, טז), שם כתב לבאר את יסוד האמונה שנתגלה במעמד הר סיני, וזה לשונו: הריב"ש ז"ל בחיבוריו פירש 'בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כך יאמינו לעולם' (שמות יט, ט), שיש באדם הפרש בין מה שרואה בעיניו ממש, ובין מה שהוא יודע ומבין בשכלו שהוא אמת, שהגם שיודע ומבין שבודאי הוא אמת, על כל זה יותר נתאמת אצלו מה שהוא רואה בעיניו ממש. וככה בענין יציאת מצרים וקבלת התורה הקדושה, הגם שראינו אותותיו ומופתיו יתברך במצרים, ונתאמת אצלינו בכיורון כל אמונתו יתברך, על כל זה בהר סיני שזכינו בעצמינו כל ישראל לנבואה, ופנים בפנים דבר

אני מעלה עליכם כאילו שאתם עומדים לפני הר סיני

ממוצא הדברים האלה אתה למד, שאין די בתלמוד התורה וידיעתה בלבד, אלא יחד עם זה צריך לחזור ולשנן את יסודי האמונה הטהורה, היות ושני עניינים אלו דבוקים ורחוקים זה בזה, אין תורה בלא אמונה ואין אמונה בלא תורה, אלא שניהם יחד תלויים זה בזה.

על כן אחי ורעי, בהגיע העת הזאת הזמן הגדול והקדוש של קבלת התורה, עורר נא והתעוררו נא לחזור ולשנן ולעורר בקרבנו את זכר המעמד הנורא בהר סיני, שהוא העמוד שהאמונה סובבת עליו, ומקובלנו מאבותינו ורבותינו, כי כשם שבחג השבועות זוכים אנו לקבל את התורה מחדש, כך גם אנו זוכים לעורר בקרבנו את גוראות המעמד הגדול והקדוש של קבלת התורה, לעמוד שוב למרגלות ההר העשן כולו, ולשמוע את קול ה' מדבר מתוך האש - אנוכי ה' אלוךך ולא יהיה לך.

כי כן אמרו חכמינו במדרש (פסיקתא פיסקא יב, וכן הוא בילקוט שמעוני פרשת יתרו רמז רעא), "אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, בניי, היו קורין את הפרשה הזאת [של קבלת התורה] בכל שנה, ואני מעלה עליכם כאילו שאתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה, אימתי, 'בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים' (שמות יט, א) [י]."

ה' עמנו (דברים ה, ד), וראינו ממש בעינינו במעמד הר סיני, ואתה הראת לדעת כי ה' הוא וכו' (שם ד, לה), וזה 'בעבור שישמעו העם בדברי עמך וגם כך יאמינו לעולם', שבמעמד הר סיני שישמעו העם בדברי עמך שיראו עינינו ממש, וגם כך יאמינו לעולם, שזה עיקר האמונה שראינו ממש בעינינו במעמד הר סיני, עיין שם.

(*) ראה ב'בני יששכר' (מאמרי חודש סיון מאמר ד - מעלת החג), בו ביאר אל נכון את מאמר הפסיקתא, וזה לשונו:

יעזור השי"ת, שנזכה באמת להנחיל את האמונה המהורה במעמד הר סיני ובקבלת התורה לבנינו אחרינו עד עולם, ולא ימוש מהם ומזרעם אמונת עולם ודבקות בעץ החיים, והיה אמונת עתיד חוסן ישועות חכמת ודעת יראת ה' היא אוצרו וצדיק באמונתו יחיה.

ד) בפסיקתא, אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, בני, היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלים את התורה, שנאמר, 'ביום הזה באו מדבר סיני' (שמות יט, א), אימתי בחדש השלישי, עכ"ל. הנה יש להתבונן מהיכן נשמע זה מפסוק, ונראה דשמע לה מהפסוק מדלא קאמר בסתם באחד לחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים באו כו', מדקאמר 'ביום הזה' משמע היום שאנחנו עומדים בו, וגם מדישנה הכתוב מן הר למדבר שאמר 'מדבר סיני', וגם לא אמר למדבר, על כן דרש שהוא להורות לשון דיבור, ביום שמדברים בתורה בענין הזה כאילו קבלוה ביום הזה מסיני, ושנא תאמר גם כשקורין הפרשה הזו בשבתה תהיה הסגולה הזאת, הנה אמר בעל המדרש, אימתי, בחדש השלישי דייקא יש לו הסגולה הזאת, דאי איצטריך קרא לגופיה הוה ליה למומר באחד לחדש השלישי, על כרחך מדהשמיט תיבת אחד להורות דלא על אחד לחדש לבד מרמז, רק מרמז גם כן על הדרשה הנ"ל סגולת היום הנכבד ו' לחדש, נ"ל.

תנה הודך על השמים

המלאכים השתקקו לקבל את התורה ומשה רבינו
סתם כל מענותיהם

החזיר להן תשובה

הגמרא במסכת שבת (פח:) מספרת לנו, כיצד היה נראה למעלה בשמי השמים באותו הזמן שעלה לשם משה רבינו, שכאשר הרגישו המלאכים במשה רבינו שהגיע בינותם בכדי להוריד לארץ את התורה מן השמים, הקימו קול רעש גדול, בנסותם בכל תוקף למנוע זאת ממנו, ואף באו בטענה לפני הקב"ה, שאין זה מן הראוי למסור את התורה למטה לבני האדם, אלא מוטב היה אם יישאר ביניהם למעלה, אולם הקב"ה לא שעה אליהם כלל וציווה למשה רבינו לענות אותם בתשובה ניצחת.

ובך מובא שם: "אמר רבי יהושע בן לוי: בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, מה לילוד אשה בינינו? אמר להן: לקבל תורה בא. אמרו לפניו: חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם? 'מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו, ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים!' (תהלים ה, ב)."

"אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: החזיר להן תשובה! - אמר לפניו: רבונו של עולם, מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם. - אמר לו: אחוז בכסא כבודי, וחזור להן תשובה. אמר לפניו: ריבונו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה - 'אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים' (שמות כ, ב). אמר להן: למצרים ירדתם? לפרעה השתעבדתם? תורה למה תהא לכם? שוב

מה כתיב בה - 'לא יהיה לך אלהים אחרים' (שם, ג), בין הגויים אתם שרויין שעוברין עבודה זרה?"

כך היה משה רבינו הולך ומונה כמה וכמה של מצוות ועבירות שכלל אינם שייכים במלאכים, אלא אצל אנשים בשר ודם, וכגון המצווה של שביתת שבת שאין למלאכים כל נגיעה בזה, שהרי אינם עוסקים במלאכה וממה ישבתו וינחו, כמו בן האיסורים של לא תרצח ולא תנאף, שמען משה רבינו כלפיהם: וכי קנאה יש ביניכם, כלום יצר הרע יש ביניכם?

ממשיכה הגמרא ואומרת: "מיד הודו לו להקדוש ברוך הוא, שנאמר (שם ה, י) 'ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ', ואילו תנה הודך על השמים - לא כתיב[א]. מיד כל אחד ואחד נעשה לו אוהב, ומסר לו דבר, שנאמר (תהלים סח, י) 'עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם'.

אין התורה נקנית אלא במי שמצער עצמו עליה

ומן הצורך להבין, מדוע ציווה הקדוש ברוך הוא למשה רבינו, שהוא יענה תשובה למלאכים, וכי משה רבינו היה הבעל דין של המלאכים, וכי הוא הכריע מדעת עצמו להוציא את התורה מן השמים, הלא הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו קבע שהגיע הזמן למסור את התורה לבני ישראל, והוא זימן למשה רבינו שיעלה השמימה לקבל את התורה, ואם כן הייתה טענת המלאכים מכוונת כלפי הקב"ה, ומשכן היה על הקב"ה לרצות בדברים את המלאכים, ומדוע זה פקד הקב"ה למשה רבינו 'החזיר להן תשובה'?

(יא) שני הפסוקים מופיעים בקאפיטל ח' שבתהלים, בתחילת טענתם אמרו המלאכים את הפסוק שבתחילת הקאפיטל (פסוק ב), "ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים", ואילו אחר שהודו להקב"ה על הצדק בנתנת התורה לישראל, אמרו את הפסוק שבסוף הקאפיטל (פסוק ט), המתחיל כמו הפסוק הראשון אבל לא מסיים בתנה הודך על השמים, אלא כך נאמר שם, "ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ".

אלא יתכן לומר, שנתכוון הקב"ה לרמוז למשה רבינו, עתה בשעת קבלת התורה, שיתבונן לדעת כי אין התורה נקנית מתוך שובה ונחת, אלא צריך להתייגע עליה מתוך עמל ויגיעה ורוב טורח, והמדמה בעיניו שיוכל לנוח בשלום ושלווה ודברי תורה מאליהם יכנסו בתוך מעיו אינו אלא טועה, לפיכך ציווה הקב"ה למשה רבינו 'החזיר להן תשובה', בכדי שמשה רבינו בעצמו יהא צריך לטרוח ולהתאמץ על דברי התורה ולהתקוטט בשבילה עם המלאכים, ויהיה זה הוראה לדורות שאין התורה נקנית אלא במי שממית עצמו עליה, וטורח ברוב עמל ויגיעה להשיגה[כ].

אין למלאכים עסק בנגלות ובנסתרות

אבל יותר מכל יש להבין, מה היה כל הדין ודברים שבין משה רבינו עם המלאכים, והלא תשובה ניצחת השיב להם משה רבינו בדברים פשוטים וברורים בתכלית, וגם המלאכים בעצמם ידעו היטב שרובא מן המצוות כלל אינם שייכים אצל דידם ושכמותם, שהרי אינם עשויים מבשר ודם ואין להם אב ואם לכבד ולירא מפניהם, ואף אין להם יצר הרע המפתה אותם לדבר עבירה, ומה להם ולחוקי התורה שנאמרו לאנשים קרוצי חומר, ואף כי אמת הדבר, שאחר שמשה רבינו אמר להם את זאת הודו לו והכירו בצדקת דבריו, אבל מעיקרא מאי קסברא?

אפס כי יתבאר הדבר על פי הידוע לנו שפרד"ם התורה כלולה מארבעה חלקים, פשט, רמז, דרש, סוד, וכל תג ותג שבתורה הקדושה יש לה הרבה פירושים

(יב) ראה לשון הרמב"ם מה שכתב בהלכות תלמוד תורה (פרק ג הלכה יב): אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתיה, אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה, אמרו חכמים (שבת פג): דרך רמז, 'זאת התורה אדם כי ימות באהל', אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באהלי החכמים, וכן אמר שלמה בחכמתו (משלי כד, ז), 'התרפית ביום צרה צר כחכה', ועוד אמר (קהלת ב, ט) 'אף חכמתי עמדה לי', חכמה שלמדתי באף היא עמדה לי.

עד אין חקר, בין בנגלה ובין בנסתר^[יג], ועל דבר זה באו המלאכים במענה, שאכן אמת ויציב הדבר שאינם שייכים בכלל פשמות ונגלות התורה, שהרי אינם נמצאים בתוך גופים גשמיים, ומשכך אין בכוחם לקיים את המצוות המעשיות, אולם בכל זאת תבעו המלאכים לקבל את התורה, כי עדיין יכולים לדעת ולקיים את החלק הנסתר שבתורה ולייחד את השמות והצירופים העולים מהם, ואם כן מדוע יגרע חלקם שייטלו את התורה, שהייתה סמוך אליהם בשמי השמים, ויורידה לארץ בני אדם ולעולם העשייה.

על טענה זאת בא אליהם משה רבינו בתשובה ערוכה, וגילה להם שהם טועים בדבר, היות ואינם שייכים בחלק הפשמי והנגלה שבתורה, ואף אין בכוחם לקיים את המצוות המעשיות, אם כן, הרי שבלאו הכי אין להם שום עסק בנסתרות, כי אסור לעסוק בסתרי תורה מקודם שמילא כרסו בנגלות התורה, ומקודם שהשלים עצמו בקיום התורה והמצוות בפועל ממש, ומשאין להם חלק בנגלות התורה הרי שבוודאי אינם יכולים לעסוק בנסתרות^[יד], ולא נותר להם למלאכים אלא להודות לו בצדקת דבריו^[טו].

(יג) בהגהות החיד"א ז"ל על ספר 'חסידים' (סימן אלף טו) כתב בזה הלשון: אפילו פרשה שאין כתוב שום מצוה, כגון פרשת וישלח יעקב שבה פרשת אלופי אדום וכו', ומה גם בדרות אחרונים שנתגלה הזוהר הקדוש, וכמציין מן החרכים נודע בכללות גדולות תורתנו הקדושה שגנוזים בה סודות עליונים, כמו שפירשו באדרא רבא קדישא פרשת 'ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום' (בראשית לו, לא) וכיוצא, ואין אות בתורתנו הקדושה שאין בה רבבות פרד"ס כמו שאמרו בזה"ק בכמה מקומות.

(יד) כתב הרמב"ם בהלכות יסודי התורה (פרק ד הלכה יג): ועניני ארבעה פרקים אלו שבחמש מצות האלו, הם שחכמים הראשונים קוראין אותו פרדס, כמו שאמרו ארבעה נכנסו לפרדס, ואף על פי שגדולי ישראל היו וחכמים גדולים היו לא כולם היה בהן כח לידע ולהשיג כל הדברים על בורין, ואני אומר שאין ראוי לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כריסו לחם ובשר, ולחם ובשר הוא לידע האסור והמותר וכיוצא בהם משאר המצות, ואף על פי שדברים אלו דבר קטן קראו אותן חכמים שהרי אמרו חכמים דבר גדול מעשה מרכבה ודבר קטן הוויות דאביי ורבא, אעפ"כ ראויין הן להקדימן, שהן מיישבין דעתו של אדם

כח התורה ניכר רק אצל בני בחירה המקיימים את התורה

בדרך אחרת אפשר לכאר, שבאו המלאכים לפני הקב"ה ומענו לפניו, הן התורה הקדושה היא חמדה שהייתה גנוזה בגנוזיו של הקב"ה ומשתעשע עמה בכל יום ויום (שבת פמ.), ובעת בריאת העולם אסתכל באורייתא וברא עלמא (זוה"ק ח"ב קסא.), ואם כן, כיצד זה יכולים להוריד את התורה עד למקום הנמוך ביותר, אל העולם השפל והירוד, מקום התאוות הרעות והמדות השפלות, ובקל מאד יכול האדם להיכשל בהן ולהימנות בין אנשים חטאים ובעוונות ופשעים עד אין מתום, ואין זה מכבוד התורה הקדושה שתשכון במקום שפל שכזה, ואשר על כן טענו המלאכים אל הרבנו של עולם, 'מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו', אלא 'תנה הודך על השמים' מקום המלאכים המהורים אשר כולם רוחניות וקדושה, וזהו המקום הראוי ליתן שם את התורה וזהו כבודה.

בא משה רבינו והשיב להם, כי אדרבה, רק משום שהעולם הזה הוא מקום שפל וירוד, ורק משום שיצר לב האדם רע מנעוריו ונוטה לעבירות, זהו הכבוד

תחלה, ועוד שהם הטובה הגדולה שהשפיע הקדוש ברוך הוא ליישוב העולם הזה כדי לנחול חיי העולם הבא, ואפשר שידעם הכל קטן וגדול איש ואשה בעל לב רחב ובעל לב קצר.

(טו) רבינו החיד"א ז"ל ביאר בכמה מקומות (ראה בראש דוד' פרשת יתרו ד"ה אי נמי), כי המלאכים טענו לבעלות על התורה מצד דינא דבר מצרא, שהיות ומקום מושבם הוא בשמים בסמוך לתורה, על כן יש להם דין קדימה לקבל את התורה מלפני בני ישראל השוכנים בארץ רחוקה בעולם התחתון, ועל טענה זאת ענה להם משה רבינו, שהדין נתון, שאם ייגרם פסידא למוכר כאשר ימכור את קניינו לשכנו הקרוב אליו, הרי שמוותר לו מצד הדין למכור לאיש אחר אפילו שאינו שכנו, כי אצלו ירוויח יותר וחלילה לא יפסיד.

הוא הדין בתורה הקדושה, אשר כלולה מב' חלקי התורה, הנגלות והנסתרות, שאם יקבלו המלאכים ייגרם פסידא גדולה להקב"ה בעל התורה, היות שאין המלאכים יכולים לקיים את החלק הנגלה שבתורה, ואם כן אין שום חשש מצד דינא דבר מצרא' למסור התורה לישראל, כי הקב"ה ירוויח הרבה יותר כאשר ימסור את התורה לישראל, שהם יקיימו את ב' חלקי התורה גם יחד, הנגלות וגם דדהנסתרות.

הגדול ביותר לתת שם את התורה, כי התורה הקדושה מיישרת אורחותיו של אדם ומצילתו מדרכים עקלקלות, עד כי מעלהו על המסילה הכבושה העולה בית ק-ל, ואין לך כוח ככוח התורה הקדושה, שעל אף שטבע האדם מושך אותו בשלשלאות של ברזל אל החטאים, מכל מקום, כאשר נאמר בתורה 'לא תרצח' ו'לא תנאף' וכל כיוצא בזה, הרי שמתגבר האדם על רצונותיו ומשעבדם אל רצון התורה הקדושה, ורק בזכות התורה כופים האנשים את יצרם ומשעבדים את לבם לאביהם שבשמים.

אבל אתם המלאכים, מען משה רבינו, כלום יצר הרע יש ביניכם, וכי יש לכם איזה תאוות רעות או נמיות חומריות, הלא אתם כולכם קדושים וטהורים, זכים וברים, במה איפה ניכר עליכם כח התורה הקדושה, והיאך יתגדל כבוד התורה על ידכם? ואין לכם מנוס אלא להודות בפה מלא כי רק בעולם התחתון והשפל, שם ניכר ביותר הכח האדיר של התורה הקדושה, שהיא מסוגלת ליטול את האדם הקרוץ מחומר עב ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים, ואין לך כבוד ויקר לתורה יותר מזה, ואכן הודו לו המלאכים ואמרו 'השם אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ', כי רק שם בארץ ניכרת ונאדרת בקודש כבוד שמו הגדול והנורא[טז].

(טז) השל"ה הק' מברר באריכות (עשרה מאמרות מאמר שני) את מעלת האנשים על פני המלאכים, מן הטעם שבאמצעות התורה מתגבר האדם על החומר ומדמה צורה ליוצרה, ונביא כאן מעט מזעיר מתוך בתרי דבריו: עוד יש דבר כמוס, בענין מה שאמר דוד המלך ע"ה לשלמה המלך בנו (שם) 'דע את אלוקי אביך', לרמוז על מעלה גדולה לישראל באמצעות התורה שקבלו, שהם תכלית הבריאה, כי תכלית הבריאה בשביל התורה וישראל, אחר כך כל הנבראים תחתונים ועליונים, הם בשביל ישראל ולצרכם, ומעלת ישראל למעלה אף ממעלות מלאכי עליון, כי גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת (סנהדרין צג א), מהטעם שאבאר לקמן.

ובהמשך הדברים כתב בשלה"ק: הכלל העולה מכל הנוכח, כי האדם כשיהיה משולל וערום מכל השלמיות, הנה הוא להבל דמה, ובמה נחשב, והוא והבהמות שוין. ועל ענין זה באו הפסוקים המפליגים בפחיתתו בערך העליונים כמו שרמזתי בשם 'עבודת הקודש' והפרדס'.

גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד

השל"ה הק' (מסכת שבועות פרק תורה אור אות ב) הוסיף ליתן מעם במענתם של המלאכים, שהיו מלאכי השרת מקטרגין לפני הקב"ה, כי מה בצע לתת את התורה לישראל, הרי סוף כל סוף אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, וכל אדם עלול לחטוא ולהיכשל בעבירות וחטאים, ואין זה מן הראוי ליתן את התורה לאנשים המטונפים בחטא.

מששמע הקב"ה את מענתם, מיד אמר למושה רבינו ע"ה, 'אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה', כלומר, אמור להם למלאכים שגדול כח התשובה שמגעת עד כסא הכבוד (יומא פו.), והגם שעלולים ישראל להיכשל בחטא ועוון, מכל מקום עדיין פתח פתוח להם לשוב בתשובה שלימה עד ה' אלוקינו, וכלשון הרמב"ם בהלכות תשובה (פרק ז הלכה ו), "גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה שנאמר שובה ישראל עד ה' אלקיך, וכו', התשובה מקרבת את הרחוקים, אמש היה זה שנאו לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד", ושפיר יכולים ישראל לקבל לידיהם את התורה הקדושה, כי בכל מצב שהוא יש להם תקנה ויכולים לשוב ולהתקרב לפני הקב"ה כבראשונה.

אמנם כשגדול כוחן של צדיקים, המדמין צורה ליוצרה בעמלם, בחכמה ובדעת ובכשרון מעשים, אז ידם על העליונה על כל הנבראים עליונים ותחתונים, וכל זה באמצעות התורה. וזה רמז משה רבינו ע"ה באמרו (דברים ה, ה) 'אנכי עמד בין ה' וביניכם', הרי שלא מפסיק וחוצץ שום נברא בין ה' ובין ישראל, וישראל יושבים ראשונה במלכות, ומשה על גביהן.

תפילה לדוד

דוד המלך הסתלק בעצרת בכדי לחזק את ענין
התפילה בזמא דאורייתא

ישי הוליד את דוד

בחג השבועות זרחה שמשו של דוד המלך בעולם, ובאותו היום כעבור שבועים שנה נסתלק, על זמן הסתלקותו שנינו בירושלמי (ביצה יא.), "אמר ר' יוסי בי ר' בון, דוד מת בעצרת". ואילו את זמן לידתו אנו למדים מתוך מאמר הגמרא (ראש השנה יא.), "הקדוש ברוך הוא יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום מחודש לחודש, שנאמר (שמות כג, כו) 'את מספר ימיך אמלא'".

זהו אם כן אחד מן הטעמים שנתנו קדמוננו (שמלה חדשה קמא) לבאר את המנהג לומר מגילת רות בחג השבועות (הובא בשולחן ערוך או"ח סימן תצ סעיף ט), שהלא ביום הזה נולד ונסתלק דוד המלך, וכל עיקרה של מגילת רות הוא בכדי להודיע סדר יחוסו והשתלשלות לידתו של דוד המלך, "ובועז הוליד את עובד, ועובד הוליד את ישי, וישי הוליד את דוד (רות ה, כא)", על כן קוראים מגילה זו בשבועות יום לידתו והסתלקותו.

זמירות היו לי חוקיך

כל ימיו אשר חיה, היה דוד המלך מלומד סבל ומכאובים, למן עת לידתו שחשדו עליו אחיו שנולד שלא בכשרות, עד שמפני כן היו מנדים אותו מהם, ובזמן שהם ישבו בכבודו של עולם שלחו אותו לשדות ולעפרים בכדי לרעות את צאן אביהם.

אף לאחר מכן נרדף היה מאת שאול המלך שרצה להרגו נפש, ואפילו כאשר כבר עלה על כס המלוכה ונתעלה לגדולה, עדיין לא ידע מרגוע לנפשו וצרות רבות ומשונות תכפוהו חדשים לבקרים, שונאים מבית ומחוץ, כל שנות מלכותו היה נתון במלחמות, עד שאפילו מבניו עצמו היה נרדף על צווארו.

אך בכל זאת מעולם לא עזב את האמונה והביטחון בבורא כל העולמים, וכמו שאמר בעצמו בתהלים (תהלים קיט, ל) "דרך אמונה בחרתי", ולמרות שצרות רבות הקיפוהו מכל עבר בכל זאת לא הוניה עצמו מן התורה והמצוות כמלא נימה, וכמו שאמר עוד (קיט, סא), "חבלי רשעים עֲנֵדְנִי [= שללו נפשי, ובכל זאת] תורתך לא שכחתי", "כמעט כילוני בארץ ואני לא עזבתי פיקודיך (שם, פז)".

כל כך היה דוד המלך אחוז בהתורה הקדושה, חבוקה ודבוקה בך, די לנו אם נתבונן בלשונות הנוראים שכותב דוד המלך בתהלים על אהבתו את התורה הקדושה, ביותר מורגש הדבר בקאפיטל קי"ט, שם נראה בעליל כי נפשו יצאה בדברו מרוב געגועים והתרפקות על דברי התורה, ולא זו בלבד, אלא שהוסיף דוד המלך לבקש מלפני הקב"ה על ספר התהלים שיהיה קדוש בקדושת התורה, וכדאיתא במדרש (מדרש תהלים א), "יהיו לרצון אמרי פי (תהלים יט, טו)', לא יהיו קורין בהם כקורין בספרים, אלא יהיו קורין בהן ונוטלין שכר עליהם כנגעים ואהלות", שהם חלקי התורה החמורים ביותר.

עמוד צלותהון דישראל

אבל כאשר נתבונן מה היה הנקודה המרכזית של דוד המלך, נראה שהיה זה עניין התפילה שהקיף את כל מהותו, על כל דבר ועניין שהיה עובר עליו או שהיה מתרחש עמו, ולא מעט עבר עליו כדכתיב (תהלים מב, ח) "כל משבריך וגליך עלי עברו", היה מפיל בקשה ותחנונים לפני הקב"ה כבן המתחמא לפני אביו, דוד המלך העיד על עצמו ואמר (מב, ד) "ואני תפלה", וכדפירש שם רש"י, "ואני תפלה - ואני מתפלל אליך תמיד". וכן אמרו בגמרא (מגילה יח.), "וכיון שבא דוד באתה תפלה", שדוד הוא עמוד התפלה של ישראל.

על כן כל איש ישראל, בכל צער ומצוק שימצאנו ביום מן הימים, ימצא מפלט ופורקן בין דפי התהלים, אין לך דבר ועניין שלא שפך עליו דוד המלך נעים ומירות ישראל את שיחו לפני קונו, כלשון קדשו של הרה"ק המאור ושמש זי"ע (פרשת משפטים), "דוד המלך ע"ה היה מתפלל על כל העניינים שצריכים ישראל עד ביאת משיחנו, על החולים שיתרפאו ועל הבריאים שלא יחלו ועל פרנסתם שיתברכו ולבטל מהם כל הגזירות קשות".

תורה ותפלה כאחד

מערתה מצי לנו למימר טעם הגון מדוע בחר הקב"ה שיסתלק דוד המלך דווקא בחג השבועות יום מתן תורה, כדי להזכיר לנו ולעורר אותנו בעיצומו של יום קבלת התורה ששמעתתא בעי צילותא, ויחד עם התורה שניתנה בו ביום צריך להוסיף לזה ולצרף עמה גם את עבודת התפלה והתחנונים, כי תורה ללא תפילה אינה די, ואף תפלה ללא תורה אינה כראוי, אלא שניהם צריכים זה לזה ומשלימים אלו את אלו.

לפיכך בחר הקב"ה בדוד עבדו וסילקו מן העולם ביומא דאורייתא, ועל ידי זה נוטלים בידם ביום זה כל בני ישראל את ספר שירי דוד המלך, ושופכים את לבם כמים בערגה וכיסופין יחד עם פרקי התהלים שכתבם דוד המלך בקדושה ובטהרה, ועל ידי זה מתעלה ביום מתן תורה גם כח התפלה.

על כן, ביום גדול וקדוש זה - קבלת התורה והילולת דוד המלך ע"ה, כאשר נהגו להרבות באמירת תהלים, מילין קדישין אותם חיבר דוד המלך נעים ומירות ישראל, נפיל תחנה ובקשה לפני מלך מלכי המלכים שיזכנו לקבל התורה כראוי, שיאיר עינינו בתורתו וידבק לבנו במצוותיו, שיערב נא השם אלוקינו את דברי תורתו בפנינו.

נשפוך שיח ערב יחד עם דוד המלך שהשתפך בתפלה ותחנונים לפני הקב"ה, "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך (קימ, יה)", "דרך שקר הסר ממני ותורתך חנני (שם, כט)", "הביני ואצרה תורתך ואשמרנה בכל לב

(שם לד'), "ואשמרה תורתך תמיד לעולם ועד (שם מד)", כן יעזרנו על דבר כבוד שמו יתברך^[יז].

רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו ה'

ברם, מלבד הבקשות והתחנונים הבוקעים ועולים מתוך ספר התהלים, המשמשים כמים קרים לנפש עייפה וכרטייה על גבי המכה, ישנו עוד עניין שממנו ניתן לשאוב חיזוק ועידוד לרפאות ולחזק הנפש בכל גל וגל שעובר על האדם.

דהנה, דוד המלך היה צאצא לרות שבאה מהעם המואבי, שהתורה אסרה לבנות ישראל להינשא אפילו עם גירי הצדק שבאים מהם^[יח], והיו אנשים מופלים עלילות של הבל ורעות רוח על דוד המלך וכאילו תולים את הקלקלה במקולקל, באמרם שהנהגותיו הבריות נובעות מהיותו נצר לרות המואביה, והתגלגלו העניינים עד שהרחיקוהו אחיו ומינו אותו לרועה צאן אביו הרחק מן העיר ומחברת האנשים בכדי שלא יבושו בו.

בך היה יכול העניין להימשך זמן רב, אך הקב"ה סיבב את הדברים באופן אחר, ולבסוף הגיע שמואל הנביא לישי ודרש אחר אחד מבניו הראוי למלוכה, ישי היה ליבו סמוך ובטוח שהכוונה לאחד מבניו הגדולים וכלל לא העלה בדעתו שהכוונה לדוד בנו הצעיר, אך שמואל הנביא דרש ממנו במפניע להביא אליו דווקא את דוד, ואז כשהופיע דוד לפניו שרתה נבואה על שמואל הנביא ושמע

(יז) כאן המקום לעורר על החובה והזכות להרגיל עצמו לומר תהלים מדי יום ביומו חוק ולא יעבור, וכבר מילתנו אמורה בזאת במקומות אחרים.

(יח) יש לציין את מסירות נפשה של רות המואבייה שהייתה מוכנה להתגייר למרות שידעה שאסור למואבי לבא בקהל ישראל, כדכתיב (דברים כג, ד) 'לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'; ולא תוכל להינשא אלא יהיה עליה להישאר בודדת וערירית, אך מכל מקום בחרה להסתפח בקהל ה', עד שבסופו של דבר ובאותו יום שבאה רות ישבו החכמים ודרשו שעמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, וממילא מותרת רות לבא בקהל.

את הקול (שמואל א טו, יב), "ויאמר ה' קום משחהו כי זה הוא וגו' וימשח אותו בקרב אחיו".

למן אותו הזמן וילך דוד הלוך וגדל, עד שזכה בכתר המלוכה שתהיה לו ולזרעו אחריו עד ביאת ינון, ולא זו בלבד, אלא שכל כך עלה ונתעלה במדרגות הקדושה, עד שנעשה רגל רביעי במרכבה יחד עם האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב.

ללמדנו, שלעולם אסור להתייאש, אפילו יעברו על ראש האדם משברים וגלים עד אין חקר, בכל זאת יתחזק ויתאמץ ואל ירך לבבו, שהלא כן אנו מצאנו ברוד המלך שהיה מלופף בייסורים נוראים חרפות וכיזיונות, ברוח ובגשם, אבל לבסוף מצאנו שרומם הקב"ה את קרנו עד אין שיעור ועד אין חקר, התנער מעפר והוקם על, ונותנים דברים אלו אחרית ותקווה טובה לכל דורש ה'.

